

Putins Rusland – fremskridt eller tilbageskridt?

At svare på ovenstående spørgsmål er ikke så ligetil en sag, hvis man har sin viden om det moderne Rusland fra almindelig avislæsning eller fra de øvrige nyhedsmedier, og hvis man ikke har læst lærde bøger om emnet, skrevet af eksperter på netop dette område.

Kaster man et blik bagud på Ruslands/Sovjetunionens udviklingshistorie i det 20. århundrede, så synes det som om udviklingen af landet i lange perioder har stået i stampe, og at landet i enkelte perioder har været underlagt et regulært misregiment. For i dag forekommer det kæmpemæssige land – i hvert fald set fra vort eget lille velordnede vesteuropæiske land – på de fleste områder af samfundslivet at være temmelig meget tilbage i udvikling, sammenlignet med de europæiske lande og den øvrige del af den vestlige verden.

For at begynde med begyndelsen af 1900-tallet, så var der faktisk i de to første årtier af dette århundrede en forsigtigt spirende udvikling af landet i gang i retning af en begyndende tendens til en form for demokrati og pluralisme, som vi kender det fra vort eget land. Der var forskellige partidannelser i gang, så vælgerne dengang havde flere valgmuligheder i deres stillingtagen til samfundsudviklingen. To af de væsentlige partidannelser var i de år bolsjevikkerne (= flertalspartiet) og mensjevikkerne (=mindretalspartiet).

Bolsjevikkerne var et fundamentalistisk parti, der ønskede en total omkalfatring af hele samfundsordningen, gerne i form af en revolution, mens mensjevikkerne var en mere socialdemokratisk inspireret bevægelse, der gik ind for en gradvis forbedring af forholdene i form af en reformpolitik, der skulle udvikle sig i et mere sindigt tempo. Mensjevikkerne var altså tilhængere

af evolution i modsætning til revolution.

I dette kapløb sejrede som bekendt bolsjevikkerne. Stemningen og det massive krav fra det underste lag i det russiske folkedyb lod sig ikke knægte. Dette samfundslag bestod overvejende af forarmede landarbejdere og af fattige industriarbejdere, som hidtil var blevet udnyttede af godsejerne og fabriksejerne. De krævede dybtgående og hurtige ændringer af den bestående samfundsordning. Så det er jo forståeligt, at det gik som det gik.

Så fulgte revolutionen i 1917-18 under ledelse af Vladimir Lenin, en russisk revolutionær, som netop var vendt tilbage fra sit eksil i Vesteuropa. Han overtog nu ledelsen af begivenhederne og virkede med stor dygtighed som inspirator og igangsætter for det russiske folk.

Herefter fulgte borgerkrigen, hvor kampene rundt omkring i det udstrakte land bølgede frem og tilbage mellem de røde (bolsjevikkerne) og de hvide (hvidgardisterne), som gik ind for bevarelse af den gamle og kendte samfundsstruktur, og som fik støtte fra konservative kredse i Vesten.

Atter engang sejrede bolsjevikkerne, og i 1922 dannede man den nye stat Sovjetunionen, og man indsatte Lenin som præsident og som formand for det eneste tilladte politiske parti kommunisterne. Dette parti skulle ved hjælp af en gennemført socialistisk politik gradvist føre landet frem mod endemålet: en rent kommunistisk stat med retfærdighed og lighed for alle i samfundet.

Det begyndte vel egentlig godt nok. Men Lenin fik ikke lov til at regere landet ret længe, før han døde i 1925. Herefter fik man Stalin som øverste leder, og i årene fremover blev udviklingen i landet gradvist kraftigt afsporet.

Stalin kom snart til at styre landet med jernhård vilkårlighed. Og ved siden af det var han meget præget af en stadigt voksende paranoia over for både sine politiske medarbejdere og befolkningen som helhed. Så Stalins politi satte ind med en mere eller mindre vilkårlig forfølgelse af fjenderne, både de reelle og de indbildte. Dette kulminerede med de berygtede og frygtede Moskva-processer i slutningen af 30'erne, hvor mange blev dømt til døden, eller i bedste fald til langvarige fængselsstraffe i de mange berygtede fangelejre, der lå spredt ud over det mægtige land.

I disse år og frem til Stalins død i 1953 levede den russiske befolkning i en knugende følelse af angst og skræk for, hvem der blev ramt næste gang. Denne følelse af håbløshed og depression er meget rammende beskrevet af forfatteren Alexandr Solsjenitsyn i hans bog "I den første kreds", som er knugende og trøstesløs læsning, men som også er en nødvendig bog om denne periode af historien.

Efter Stalins død overtog Khrusjtjov regeringsmagten, og det indvarslede en periode med et væsentligt mildere og mere tolerant politisk klima, en periode, der rammende fik betegnelsen tøbrudsperioden. - Resten er mere eller mindre samtidshistorie, som vil være kendt af de fleste, der læser aviser og i det hele taget følger med i nyhedsstrømmen.

Hvis man skal gøre det tankeeksperiment, at mensjevik-partiet i sin tid havde haft større tilslutning i befolkningen og i det hele taget havde haft mere at skulle have sagt over udviklingen af landet, så ville meget nok være gået anderledes og udviklingen ville nok have været langt mere harmonisk og fredelig. Man ville måske have undgået, at en despot som Stalin

var kommet til magten, og - hvem ved - man ville måske have undgået selve revolutionen. For det er jo en kendt sag, at revolutioner altid koster mange menneskeliv, også tab af helt uskyldige civile liv.

Men dette er og bliver kun et tankeeksperiment. For det ligger ikke til russerne at vælge en midtersøgende og mådeholdende kurs. Dette folk har en kraftig tendens til altid at gå til ekstremerne i sine valg. Og sådan har det også været i det 20'ende århundredes Rusland/Sovjetunionen.

Men for at vende tilbage til udgangspunktet i denne artikel, spørgsmålet om at danne sig en afbalanceret mening om Rusland under Vladimir Putins regeringstid, så kan der næppe være tvivl om, at da han overtog ansvaret for regeringsmagten i 2000 efter de kaotiske og rodede år under Jeltsyn, så var han svaret på den russiske befolknings inderligste ønske om en regent, der kunne styre landet med en fast men retfærdig hånd, og en, der kunne genskabe den orden indenrigspolitisk og udadtil kunne tilbageerobre Ruslands stormagtsstatus, som jo var gået tabt i Jeltsyn-årene i 1990'erne.

Jeltsyn selv havde selverkendelse og ærlighed nok til ved sin afgivelse af magten i nytåret 2000 at undskylde over for den russiske befolkning de rodede forhold, han havde efterladt landet i. Han havde selv udpeget sin efterfølger, som blev Vladimir Putin, et forholdsvis ubeskrevet blad rent politisk, men om hvem man vidste, at han tidligere havde været medarbejder i KGB i Sovjettiden.

Med hensyn til at tilvejebringe orden i landet så er der nok mindst to vigtige områder, hvor dette var lykkedes for Putin. En af skandalerne i årene efter Sovjetunionens sammenbrud var, at mange af lønarbejderne og funktionærene i Rusland modtog deres løn med store forsinkelser, eller at lønnen

sommetider simpelthen tit helt udeblev. Disse mennesker måtte derfor ty til at overleve på at dyrke lidt fødevarer i deres datjaer (en slags kolonihaver eller sommerhuse med lidt jord til), som der jo lå mange af i omegnen af alle russiske storbyer. Dette pinlige og for befolkningen demoraliserende problem hører og læser man ikke længere om, så det må være et tegn på, at det er løst under Putins regering.

Et andet stort problem, nemlig det, at mange russere direkte sultede, fordi fødevarerpriserne simpelthen var for høje, hører man heller ikke mere om, så det må man vove at tro på, at også det har man fået has på.

På det udenrigspolitiske område er situationen i det moderne Rusland noget mere speget. Der er ikke tvivl om, at det er et alvorligt og dybtgående traume hos det russiske folk og nationen som helhed, at landet siden Sovjetstatens sammenbrud i årene 1989-90 har mistet sin status som den ene af verdens to supermagter, hvoraf den anden er arvefjenden USA. I alle koldkrigsårene foregik der mellem de to et intenst våbenkapløb og også et rumkapløb, hvor parterne holdt hinanden i skak. I baggrunden stod så Kina, der med sit gigantiske befolkningstal har gjort sig mere og mere gældende på verdensscenen. I dag er situationen nok den, at forholdet mellem de tre gradvist er blevet noget mindre højspændt, og at man oftere prøver dialogens vej end truslernes vej. Det kan jo give anledning til en forsigtig optimisme.

Men skal man vurdere Putins udenrigspolitiske kurs, så må man vist sige, at den er i bedste fald noget uberegnelig og skiftende, og i værste fald er direkte lunefuld. Det er som om, han vil sige til os i Vesten: "I kan vel se, at I skal regne med os, og I skal have respekt for os, og I må for den sags skyld gerne være lidt bange for os!" Og med hensyn til Ruslands nære udland (alle de stater, der tidligere hørte under Sovjetunionen), så kan man jo indimellem være noget nervøs for, hvad Putin-regeringen vil finde på.

I dag må man vel sige, at landet har oplevet en deroute fra at være en supermagt til at være en mere reduceret almindelig stormagt, på linie med andre stormagter på verdensscenen. Men det har jo nok været en bitter pille at sluge for landet.

Hvis man skal tænke på fremtiden, dvs. resten af Putins regeringstid og tiden under kommende regeringer, så er der mindst to vigtige områder, som man må håbe, at befolkningen og ledelsen i forening vil betænke sig på. Det ene er spørgsmålet om miljøbeskyttelse og miljøpolitik i det hele taget.

I sovjetårene har det jo været en del af den ideologisk-filosofiske overbygning over livet i dette samfund: at mennesket er stærkt, mennesket er mægtigt og det skal underlægge sig naturen og udnytte den, udelukkende til gavn for samfundet og for dets velfærd. Dette har medført, at man kritikløst har drevet rovdrift på naturen og dens ressourcer, nærmest fuldstændigt uden at tænke sig om. På en baggrund af kynisme og i bedste fald ligegyldighed har man kritikløst dumpet både miljøfarligt og giftigt affald og – som det værste – radioaktivt affald ud i naturen, så at store dele af jorden, luften og vandet er uhjælpeligt forurenet. Der er i dag store dele af landet, hvor det er direkte sygdomsfremkaldende at bo og leve. Og på de værste steder er naturen ubeboelig i en uoverskuelig årrække fremover. Dette er problemstillinger, som landet har at leve med den dag i dag og lang tid fremover.

En anden ting, man må håbe er, at man vil indføre en fornuftig politik i retning af nogle kloge og fremsynede fredningsbestemmelser og –love, hvor man vil beskytte udvalgte naturåmråder, som befolkningen kan rekreere og hvile sig i efter et måske til tider stressende og hårdt arbejde, fremfor at man kun tænker på udnyttelse af naturen.

Det andet vigtige politikområde er spørgsmålet om menneskerettigheder. I sovjetårene har man – ligesom det er tilfældet i store dele af verden den dag i dag – haft en gammeldags og næsten

forstenet indstilling til disse ting, og man må håbe på, at landet fremover vil lade sig lede af en større grad af tolerance og humanitet i disse spørgsmål.

Med hensyn til fremtiden for landet som helhed, så tror jeg, at landet nok skal klare sig i konkurrencen med resten af verden på den lange bane. Rusland er jo et land med meget store ressourcer i dets befolkning, både hvad angår samfundslivet og produktionen, såvel som kulturlivet. Her er virkelig meget talent til stede. Og hvad angår naturressourcerne, så er landet jo – trods forurening – et meget rigt land.

Så jeg tror, at man på vegne af det store land mod øst godt kan tillade sig at være i det mindste lidt optimistisk.

Bibliotekar med bifagseksamen i russisk sprog og kultur fra Aarhus universitet

Ib Skøt